

ЗМІСТ

ПРЕССЛУЖБА МОН УКРАЇНИ ІНФОРМУЄ	3
СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА	
Анатолій Українець. Мистецтво аюрведи як складова системи освіти у Національному університеті харчових технологій.....	7
СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
Наталія Кононец. Вебтехнології при ресурсно-орієнтованому навчанні дисципліни “Управління навчально-виховним процесом”	15
Інна Гриценюк. Проектна діяльність як засіб формування підприємницької активності в учнівської молоді	27
Олексій Дебре. Метод проектів як засіб розвитку учнів старших класів	37
Світлана Огуй. Методика проведення практичних занять під час підготовки фахівців сфери обслуговування	45
ЗАПРОШУЄМО ДО ДИСКУСІЇ	
Костянтин Корсак, Юрій Корсак, Людмила Антонюк, Світлана Благініна та ін. Основи сучасних знань про кохання і любов та їхнє значення для спроможності людства уникнути двох глобальних колапсів	60
Наталія Шелковая. Роздуми філософа про парадокси у сучасній вищій освіті в Україні	73
СЛОВО ПРАКТИКАМ	
Олена Андрієнко. Як віртуалізація змінює форми нашого буття: соціоформа, техноформа, етиформа.....	84

КОНФЕРЕНЦІЇ. НАРАДИ. СЕМІНАРИ

Валерій Михайленко, Микола Близнюк, Віталій Шаравара. Освіта заради розвитку — стратегічний напрям Карпатської школи 2020 100

ЩОБ ПАМ'ЯТАЛИ

Олександр Гладкий, Олександр Складов, Ірина Зварич, Ніна Чанцева.
Степан Іщук. Економіко-географ, учений, педагог, патріот, громадянин України..... 107

Вища освіта і наука: огляд періодичних видань.....112

Contents 127

Головний редактор — К.М. Левківський

Редакційна колегія: К.С. Абдієв (Казахстан); В.П. Андрущенко; В.Д. Базилевич; В.І. Бондар; Л.В. Губерський; Т.-Л. Деордіца; Р.О. Додонов; М.Б. Євтух; Т.О. Коломонець; А.Є. Конверський; В.Г. Кремень; А.І. Кузьмінський; В.І. Кушерець; І.Ф. Надольний; І.Ф. Прокопенко; В.Я. Тацій; О.Л. Шевнюк; В.С. Щербина

Над випуском працювали: В.П. Розумний, Л.В. Кирпич, Ю.М. Слуцька — відповідальний секретар, С.А. Михайлова, Л.С. Кулешова, О.С. Кузуб, І.А. Олійник

На першій сторінці обкладинки — студенти та викладачі Національного університету харчових технологій.

Індекс журналу в каталозі передплатних видань України: 21876

Журнал “Вища школа” внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з педагогіки (Постанова президії ВАК України від 22.12.2010 № 1-05/8) та філософії (Постанова президії ВАК України від 01.07.2010 № 1-05/5) на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво КВ № 12864-1748ПР від 27.06.2007. Усі права застережено. Передруки і переклади дозволяються лише за згодою автора та редакції. Редакція не обов'язково поділяє думку автора. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та іншої інформації несуть автори публікацій. Відповідальність за зміст рекламних оголошень несе рекламодавець.

Журнал поширюється лише за передплатою. Авторський примірник можна придбати у книгарні “Абзац”, тел.: (044) 581-15-68, попередньо його замовивши.

Адреса редакції: 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28.

Тел.: (044) 272-42-91; **факс:** (044) 234-23-36.

E-mail: slutska@society.kiev.ua <http://www.znannia.com.ua>

Видавець — Видавництво “Знання”, 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3596 від 05.10.2009 р.

Підписано до друку 25.03.2020. Формат 70х100 1/16.

Папір офс. № 1. Друк офс. Гарнітура Academy.

Ум. друк. арк. 11,2. Обл.-вид. арк. 11,2. Наклад 450 пр. Зам. №

ОСВІТА ЗАРАДИ РОЗВИТКУ — СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ КАРПАТСЬКОЇ ШКОЛИ 2020

Соціальна трансформація українського суспільства неможлива без розуміння глобальних тенденцій світового розвитку. Це складний багатовимірний процес, який потребує глибокого осмислення. На етапі масштабних реформ інтелектуальна громадськість України перебуває у пошуку ефективних моделей розбудови суспільства. У цьому питанні важливу роль відіграють університети як носії багатопрофільних наук та міждисциплінарних знань, освітніх інструментів, необхідних для формування суспільної моделі розвитку. Світовий досвід показує, що університети стають усе більш вбудованими у суспільство, виходячи за межі класичної академічної ролі.

Ця тема стала лейтмотивом зимової сесії Міжнародної Карпатської школи 2020 “Освіта для сталого розвитку — ефективне співробітництво на місцевому рівні”, яка 12—16 лютого проходила на теренах Івано-Франківської і Чернівецької областей. Четвертий рік поспіль організатори збирають учасників на зимову сесію у передгір’ї Карпат, яка поєднує ресурси університетської молоді, викладачів, громадських активістів, представників органів влади та бізнесу. Завданням школи є формування нових світоглядних принципів та нової ролі університетів, які опинились у нових соціально-економічних умовах.

Карпатська Школа — це багатовекторна громадська платформа неформальної освіти, яка, за задумом організаторів, покликана згуртовувати представників освітньо-просвітницької та мистецької сфери, майстрів, учених і науковців, громадських діячів і просто активних, ініціативних, креативних людей, не байдужих до проблем сучасності, які переймаються розвитком регіону. Карпатська школа націлена на підготовку кваліфікованих кадрів для досягнення Цілей сталого розвитку Україна — 2030 (ЦСР-30), зокрема однієї з них під номером 4 “Якісна освіта”, та надання екологічних послуг місцевим громадам у співпраці з місцевою владою та бізнесом.

Прем’єр-міністр України О. Гончарук під час шостого засідання Ради асоціації між Україною та Євросоюзом (ЄС) наголосив, що Україна готова

стати невід'ємною частиною амбітного плану ЄС — до 2050 року зробити Європу першим континентом, економіка якого не знищує природу і протидіє проблемам зміни клімату, забруднення, втрати біологічного різноманіття. Беручи на себе такі зобов'язання, Україна повинна ретельно підійти до виконання свого домашнього завдання — синхронізації відповідних політик щодо “зеленого” розвитку економіки та соціального добробуту. Реалізація заявлених амбітних планів уряду можлива лише за умови активної ролі громадянського суспільства.

Усе частіше озвучується думка, що університети візьмуть на себе третю місію та будуть брати участь у взаємодії з промисловими та регіональними партнерами. Хоча схеми стимулювання та урядові програми намагаються захоплювати університети пропонувати більше можливостей для зовнішніх громад, існують серйозні бар'єри на шляху до налагодження таких зв'язків. Щоби повною мірою реалізувати свої функції, бути соціально відповідальною установою та запобігти перевантаженню місії, університетам доведеться ретельно вибирати зацікавлених сторін та визначати “правильний” ступінь диференціації суспільства.

Історія розвитку і втілення ідеї організації Школи почалася у 2012 році. За первинним задумом Карпатська школа була покликана популяризувати і підтримувати українське народне мистецтво, культуру, традиції регіону¹. Сьогодні Міжнародна Карпатська школа — це багатовекторна громадська платформа неформальної освіти, яка за задумом організаторів має: згуртовувати представників освітньо-просвітницької та мистецької сфери. Вже традиційно співорганізаторами Школи виступають Національний екологічний центр України (НЕЦУ), два Національних природних парки (НПП) — “Гуцульщина” і “Вижницький”. У минулі роки школу підтримали Регіональний екологічний центр (РЕЦ) Сентендре (Угорщина), Інтелектуальний форум “Єдина Європа” та Міжнародний інформаційний центр “Зелене досвід”.

Робота Карпатської школи 2020 відбувалась на чотирьох майданчиках: у Косівському ліцеї імені Ігоря Пелипейка, на території двох НПП “Гуцульщина” і “Вижницький”, та в Косівському музеї народної творчості імені Михайла Струтинського. Програми пленарних та секційних засідань формувалися з урахуванням відмінних за віковим складом та ступенем підготовки цільових аудиторій. Участь у заході взяли понад 80 осіб, серед яких представники 13 закладів вищої освіти, 20 професорів і доцентів, співробітники наукових підрозділів двох НПП та експертів громадських природоохоронних організацій. Міжнародну складову школи забезпечили професори та аспіранти Каунаського університету технологій (Литва). Активну участь у підготовці робочої програми школи взяли професори Національного університету

¹ Михайленко В.П. Карпатська школа — освітній ресурс для сталого розвитку / В.П. Михайленко, М.М. Близнюк // Фізична географія та геоморфологія. — 2017. — № 1(85). — С. 136—145.

“Кієво-Могилянська академія”, Інституту психології ім. Г. Костюка НАПН України, Херсонського національного технічного університету. До партнерських установ приєдналися нові університети та представники місцевої влади. Зокрема, учасниками школи стали Полтавський педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Буковинський державний медичний університет. Свої наміри долучитись до роботи Карпатської школи продемонстрували співробітники ще п'ятьох ЗВО різної форми власності, які через об'єктивні причини змогли взяти лише заочну участь.

Під час круглих столів учасники жваво обговорювали теми впровадження сучасних ресурсощадних технологій, шляхи розвитку вітроенергетики, охорони біорізноманіття у межах Карпатського регіону, стійкості гірських ландшафтів, екосистемної цінності водно-болотних угідь у контексті зміни клімату, інтегрованого управління водними та лісовими ресурсами та поводження з побутовими відходами як складової кругової економіки. Учасники розглянули теоретичні та практичні аспекти освіти для сталого розвитку, обговорили роль університетів у досягненні ЦСР-30.

Значна увага була приділена темам стратегічного екологічного оцінювання (СЕО) та оцінювання впливу на довкілля (ОВД) для місцевих громад. Ці теми взяли участь експерти НЕЦУ та міжнародного проекту ПРОМІС². Розглядалися практичні аспекти співпраці територіальних органів місцевого самоврядування з громадськістю, науковцями та бізнес-колами задля подолання екологічних проблем регіону та надання екологічних послуг населенню.

Учасники розглянули питання сталого управління природними ресурсами, збереження біорізноманіття та інтродукції рідкісних видів грибів на території НПП. Співробітники НПП “Гуцульщина” представили напрями своїх наукових досліджень за такими темами: “Регіональні закономірності та умови формування ґрунтового покриву Карпатського НПП”, “Праліси: підсумок 5-річної інвентаризації та досліджень” та “Відтворення рідкісного гриба *Sparassis laminosa* на території НПП”. В. Карамушка, доцент кафедри екології Національного університету “Кієво-Могилянська академія” презентував доповідь “Гірська екосистема Альпійського регіону Grimsel в умовах зміни клімату”.

Обговорення презентації “Роль університетів в питаннях освіти для сталого розвитку” показало ефективність моделі освітнього кластера та особливості її взаємодії із суб'єктами регіонального ринку праці. Учасники обговорили систему зв'язків між різними соціальними групами, зацікавленими у функціонуванні освітнього кластеру, та вимогами регіонального ринку праці.

² Проект “Партнерство для розвитку міст” (ПРОМІС) [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://2.auc.org.ua/page/proekt-%C2%ABpartnerstvo-dlya-rozvitku-mist%C2%BB-promis>.

Англомовна секція за участю професорів та аспірантів Каунаського університету технологій була присвячена питанням поводження з побутовими відходами. Професор Г. Денафас ознайомив учасників із досвідом Литви щодо поводження з твердими побутовими відходами, та викликами, пов'язаними з закриттям і рекультивацією полігонів ТПВ. Аспірантка А. Шолохова представила дослідження на тему “Методи розділення та аналізу мікрочасток пластмас в зразках побутових відходів”. Аспірантка Т. Мумладзе зробила доповідь на тему “Способи переробки багатошарових упаковок, що містять алюмінієвий шар”. Доцент В. Михайленко представив доповідь “Карпатська школа як потужний інструмент освіти для сталого розвитку”. Учасникам були вручені сертифікати, які підтверджували їхню участь у роботі школи.

Залучення іноземних лекторів до участі в Зимовій сесії сприяло підвищенню якості навчальної програми і демонстрації ефективних іноземних практик — учасники мали змогу почути іноземних аспірантів та викладачів, а колеги — обмінятися досвідом щодо напрямів наукових досліджень. Студентська мобільність є важливою складовою інтернаціоналізації Карпатської школи, яка може реалізуватися через участь студентів у подальших сесіях міжнародних літніх/зимових шкіл, поширюватися в рамках університетських програм студентських обмінів, у програмах двох дипломів, конференціях, тренінгах, індивідуальних грантових програмах тощо.

Виїзне засідання Школи в НПП “Вижницький” присвячене питанням впровадження у практику екологічних послуг, виконання стратегічного екологічного оцінювання, проведення процедури оцінювання впливу на довкілля і форми участі в ній місцевих громад. Було обговорено, які документи державного планування (плани, програми чи стратегії розвитку територій) підпадають під стратегічну екологічну оцінку, а також роз'яснено, які проекти будівництва або реконструкції мають проходити процедуру ОВД. Законодавчі та практичні аспекти СЕО були представлені Г. Марушевським, експертом проекту ПРОМІС (Канада), який реалізує Асоціація міст України.

Методологію оцінювання впливу на довкілля для місцевих громад, законодавчі та практичні аспекти процедури ОВД були висвітлені В. Шараварою, виконавчим директором НЕЦУ. Під час доповіді були розкриті можливості використання інструментів ОВД для попередження реалізації небезпечних проектів для довкілля і внесення до них відповідних корегувань. Доповідач обрав для реального прикладу плани розвитку річкової інфраструктури в Україні і наміри реалізації проекту міжнародного водного шляху — МВШ Е40; навів законодавчі підстави недопущення здійснення днопоглиблення Прип'яті без проходження процедури ОВД; пояснив, яким чином мають діяти місцеві громади для захисту своїх екологічних прав громад у регіонах планованої діяльності щодо потенційної реалізації елементів МВШ Е40 та обґрунтував необхідність розроблення превентивних заходів щодо провадження складових проекту МВШ Е40.

Змістовну презентацію на тему “Екосистемна цінність Полісся в контексті зміни клімату і планів розвитку проекту МВШ Е40” підготувала А. Яцків, молодший експерт НЕЦУ. Доповідачка поінформувала присутніх про екологічні ризики МВШ Е40 у контексті кліматичних змін на території Полісся. Зокрема, були озвучені об’єкти, що перебувають під загрозою впливу планованої діяльності (ділянки Natura 2000 та Смарагдової мережі), висвітлені екосистемні цінності регіону, крім того, особливу увагу було приділено динаміці зміни ландшафтних покривів басейну річки Прип’ять у межах Чорнобильської зони відчуження.

Після доповідей експертів НЕЦУ учасники одержали роздаткові матеріали організації, які містять нормативні документи в галузі ОВД, а також розроблені практичні завдання, спрямовані на засвоєння поняття ОВД і сфери її застосування, порядок здійснення і процедурні засади ОВД, інформування і роль громадськості в процесі ОВД.

Фото 1. Учасники Карпатської Школи 2020, НПП “Вижницький”

Методичні матеріали, розроблені в рамках міжнародного проекту “Спостереження за екологічною оцінкою” (впровадження СЕО та ОВД: громадський моніторинг), були передані учасникам Карпатської школи 2020 партнерською організацією “Зелене досє”³.

³ Законодавство СЕО та ОВД на національному рівні [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dossier.org.ua/zakonodavstvo-seo-ta-ovd-na-nacionalnomu-rivni>

Останній день Карпатської школи був присвячений культурним та естетичним аспектам сталого розвитку. У світлі цієї теми учасники розглянули потенційні можливості Косівщини для розвитку міжнародного туризму. Міжнародний туризм у гірських районах Карпат як стратегія розвитку громад є одним зі способів відродження депресивного гірського регіону з багатими культурними традиціями. Ця тема була розкрита в доповіді і презентаціях учасників Чернівецького національного університету.

Феномен художньої освіти Галичини, Херсонщини та Полтавщини був яскраво представлений учасникам експозицією музею народної творчості М. Струтинського, а також доповідями учасників з Херсонського національного технічного університету. Школа розглянула питання збереження самобутньої культурної спадщини, враховуючи той факт, що Косівська мальована кераміка занесена як об'єкт Світової культурної спадщини до реєстру ЮНЕСКО. Приємною новиною стала участь у завершальній частині програми, присвяченій розвитку культурних, естетичних аспектів сталого розвитку та міжнародного туризму, делегації фольклорної групи "Чорнобривці" з 18 школярів та їхніх вихователів з села Хитці Гадяцького району Полтавської області, виступ яких зачарував слухачів своєю щирістю, патріотичністю і майстерністю.

Фото 2. Учасники Карпатської школи 2020 в музеї М. Струтинського

Програма Міжнародної Карпатської школи дозволила показати міждисциплінарні зв'язки, висвітлити проблемні питання розвитку гірських територій та ознайомити слухачів із принципами управління природними ресурсами для їхнього сталого відновлення та збереження. Учасники вивчили, як екологічні активісти та їхня активна громадська позиція допомагають берегти парки, енергію, воду та землі в умовах кліматичної мінливості.

Аналіз поглядів учасників Школи показав, що корпоративна відповідальність працівників ЗВО має бути дієвим інструментом для сприяння універси-

тетам у реалізації їхньої соціальної місії у суспільстві, класифікації зацікавлених сторін та визначення їхньої провідної ролі у реформуванні вищої освіти. Своє майбутнє університети — учасники школи бачать у мережевому управлінні, створенні консорціумів із залученням міжнародних партнерів та механізмів забезпечення відповідальності згідно з принципом корпоративної соціальної відповідальності.

Обговорення результатів зимової сесії Карпатської школи 2020 засвідчило високу ефективність заходу. Зацікавленість місцевих громад програмою Карпатської школи 2020 була висловлена у вітальній промові П. Ванжурака, Косівського міського голови. Сюжет про Карпатську школу був показаний каналами районного телебачення⁴. Вибіркові інтерв'ю з учасниками виявили зацікавленість у продовженні діяльності школи на наступний рік. Обговорювалися можливості проведення літньої сесії на базі відпочинку “Ойкос” в смт Берегомет, Чернівецької області, або на базі практики КНУ у Канівському природному заповіднику. Одним із можливих результатів може стати створення консорціуму партнерських університетів, зацікавлених у розвитку цього напрямку діяльності, розроблення спільних навчальних і наукових програм для аспірантів з Каунаським університетом технологій.

Валерій Михайленко, доцент кафедри фізичної географії та геоекології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат хімічних наук;

Микола Близнюк, доцент кафедри виробничо-інформаційних технологій та безпеки життєдіяльності факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, доктор педагогічних наук;

Віталій Шаравара, виконавчий директор Національного екологічного центру України

⁴ На Косівщині відбулася зимова сесія Карпатської школи (відео) / Новини Прикарпаття [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ntktv.ua/news/na-kosivshchyni-vidbulasya-zymova-sesiya-karpats%60koyi-shkoly-video/?fbclid=IwAR0SbOjYwNzcpVXNLMzS9uw05iUр3EZ59yE2o1ZlsValqxvkZ-uEoDqTZrU>.